

האיסור לחזור למצרים

סוכה דף נא עמוד ב: רבי יהודה אומר: מי שלא ראה דיופלוסטון של אלכסנדריא של מצרים לא ראה בכבודן של ישראל... אמר אביי: וכולהו קטלינהו אלכסנדרוס מוקדן. מאי טעמא איענשו? משום דעברי אהאי קרא לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, ואינהו הדור אתו.

ירושלמי סוכה פרק ה הלכה א: תני רשב"י בג' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב ארץ מצרים... שנאמר [שמות יד יג] כי אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. [דברים יז טז] וה' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד. [שם כח טח] והשיבך ה' מצרים באניות. ובשלשתן חזרו ובשלשתן נפלו אחת בימי סנחריב מלך אשור שנא' [ישעיה' לא א] הוי הירדים מצרים לעזרה מה כתיב בתריה [שם ג] ומצרים אדם ולא אל וסוסייהם בשר וגו' ואחת בימי יוחנן בן קרח. [ירמיה' מב טז] והיתה החרב אשר אתם יראים ממנה שם תשיג אתכם וגו'. בימי טרוגיניוס הרשע...

ירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ח: לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד לשיבה אין את חוזר חוזר את לסחורה לפרקמטיא ולכבוש את הארץ.

רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכות ז-ח: ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים, מן היס הגדול ועד המערב ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר, הכל אסור להתישב בה, בשלשה מקומות הוזהרה תורה שלא לשוב למצרים... מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא, ולכבוש ארצות אחרות, ואין אסור אלא להשתקע שם, ואין לוקין על לאו זה, שבעת הכניסה מותר הוא, ואם יחשב לישב ולהשתקע שם אין בו מעשה, ויראה לי שאם כבש ארץ מצרים מלך ישראל על פי בית דין, שהיא מותרת, ולא הוזהרה אלא לשוב לה יחידים, או לשכון בה והיא ביד עכו"ם מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות, שנאמר כמעשה ארץ מצרים.

ספר יראים סימן שט: לא תוסיפו לשוב בדרך. צוה הבורא שלא ישובו ישראל במצרים... וגם מצריים נתבלבלו כדתיא בתוספתא דקדושין אמר לו ר"ע למנימין גר המצרי טעית כבר בא סנחריב ובלבל את כל העולם ולא מצריים במקומם הם יושבים אין להתיר מטעם זה לשוב שהרי דרך מצרים נאסר ולא במצרים הדבר תלוי ועוד לא קיי"ל כר"ע דאמר מצרים נתבלבל אלא כר"ג ור' יהושע [דנחלקון] עלה במסכת ידים דתיא התם א"ל רבן גמליאל אף גר מצרי יהא מותר א"ל ר' יהושע למצריים נתן להם הכתוב קצבה דכתיב מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים מן העמים אשר נפוצו שם וישבו על אדמתם ואמרינן בסוכה פ' החליל על אנשי אלכסנדריא מ"ט [איענשו] משום דעברו אהאי קרא דכתיב לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד והוא לאחר בלבלו של סנחריב הוה וראיתי ושמעתי כמה בני אדם טובים שהלכו למצרים ונפלאתי על מה סמכו ויש לומר מדכתיב בדרך הזה שלא אסר הכתוב אלא לשוב מארץ ישראל למצרים אבל בשאר ארצות מותר וסמך לדבר שהלך דניאל מבבל לאלכסנדריא של מצרים כדאמרינן בחלק ודניאל להיכן אזל אמר ר' יוחנן שהלך להביא חזירים מאלכסנדריא של מצרים...

דרכי משה הקצר אבן העזר סימן ד: וכתב המרדכי סוף הערל (סי' עב) ותימה הואיל ומצרים לא נתבלבלו האיך מותר לדור במצרים וי"ל דלא אסרה תורה לשוב אלא בדרך זה דהיינו מארץ ישראל למצרים אבל משאר ארצות מותר וכ"כ הרא"ם עכ"ל וכן הוא בהגהות מיימון פרק ה' מהלכות מלכים (אות ב).

רדב"ז הלכות מלכים שם: ואין זה טעם מספיק דהא קרא דלא תשוב בדרך הזה עוד ניחא אבל הנך קראי דכתיב לא תוסיפו לראותם עוד מאי איכא למימר. ויש ליתן טעם שלא אסרה תורה אלא לירד לגור שם ולהשתקע כדאיתא בירושלמי לשיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה ולפרקמטיא ולכיבוש הארץ וכל היורדים תחלה לא ירדו להשתקע אלא לסחורה ואף על גב דאח"כ נשתקעו אין כאן לאו אלא איסורא בעלמא ומפני טורח הטלטול ומיעוט ריוח המזונות בשאר המקומות לא חששו לאיסור זה וכן משמע מתחלת לשון רבינו שכתב אסור להתישב בה אלא שמסוף הלשון משמע דאיכא איסור לאו שכתב ואין לוקין על לאו זה וכי' משום שאין בו מעשה ואפשר שהראשונים היו מפרשים כאשר כתבת. ואי"ת תיקשי לרבינו שהרי נשתקע במצרים. וי"ל דאנוס היה על פי המלכות שהיה רופא למלך ולשרים, וגם אני נתישבתי שם זמן מרובה ללמוד תורה וללמדה וקבעתי שם ישיבה וכי' האי גוונא מותר ושוב באתי לירושלים.

רמב"ן דברים פרק יז פסוק טז: ואם ישלח המלך ויקנה משם הסוסים והרכב סחורה היא זו ומותר. ויתכן שדרך הכתוב, כי הוזהר לא ירבה לו סוסים אפילו מארצו ומארץ שנער או בדרך סחורה המותרת, שלא יבטח על רכבו כי רב ועל פרשיו כי עצמו מאוד, אבל יהיה מבטחו בשם אלהיו, ואחר כך הוזהר על המלך שלא ישיב את העם מצרימה שיהיו לו שם מעבדיו ומעמו שרי מקנה יושבים בערי הרכב למען הרבות סוס... שלא היה אדם רשאי להוציא ממצרים סוסים שלא ברשות מלך מצרים, והיו נותנים לו מכס מהם, ונתן פרעה לשלמה מוצא הסוסים לומר שיוציא הוא כרצונו והוא שיתן הרשות לאשר ירצה ויהא המכס שלו...

רבינו בחיי שם: וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. זו מצוה לשעה כדי שלא ילמדו ישראל מעשיהם, ולפי שהיו המצריים נודעים ומפורסמים בכל תועבה... ואינה מצוה לדורות שיאסור הכתוב הדירה במצרים לעולם, והרי אנו רואין כמה קהלות דרות שם מאז ועד היום, ואילו היתה מצוה לדורות לא היו ישראל קדושים מקילין בזה לדור שם, ואילו עשו כן היו החכמים שבכל דור ודור מוחים בידם.

ברכי יוסף אבן העזר סימן ד: ובו בפרק הקשיתי עליו מסוגיית סוכה הנו', דקאמר מ"ט איענוש וכי', וזה מוכח דהוא מצוה לדורות, הפך רבינו בחיי.

ריטב"א יומא דף לח עמוד א: והנכון יותר שאין האיסור ההוא אלא בזמן שישאל שרויין על אדמתם אבל בזמן הזה שנגזר עלינו להיות נדחים בכל קצוי הארץ כל חו"ל אחד הוא ואין איסור אלא שלא לצאת מדעת מן הארץ לחוצה לארץ.

גבורת ארי שם: ואי אפשר שאותן שהלכו למצרים חיו כל כך עד אותו זמן אלא ודאי זרעם היו שנהרגו ואינהו הדור דקאמר אביי לאו דווקא אלא בניהם היו והרי בניהם נולדו ונתגדלו שם ולא באו לשם מארץ ישראל ואפילו הכי נענוש מפני שעברו אלא תוסיפון שמע מינה דירת מצרים אסור בכל ענין.